

Co je dobré vědět o formativním a sumativním hodnocení?

Marta Melka Suchá
zaměstnanec/staff

Přinášíme vám bonusový článek na téma formativního a sumativního hodnocení. Formativní hodnocení je aktuálním tématem našeho školství. Jedná se o způsob hodnocení studentů, který podporuje proces učení za pomoci poskytování průběžné zpětné vazby. Formativní hodnocení lze používat na všech stupních škol, včetně vysokých.

V našich podmínkách se zpravidla užívá pojem formativní hodnocení, i když za komplexnější termín lze považovat hodnocení podporující učení

Podle zahraničních autorů je assessment for learning ovšem širším konceptem než formativní hodnocení. Je to komplexní způsob práce, který zahrnuje studenta i učitele a integruje hodnocení, učení a vyučování. Zapojením studentů do procesu hodnocení podporuje monitorování jejich učení, využívání zpětné vazby pro další rozvoj. Umožňuje studentům klást si reflektivní otázky a zvažovat různé strategie pro učení a jednání.

Podle účelu, k jakému hodnocení slouží, a podle interpretace výsledků hodnocení můžeme rozlišovat mezi hodnocením formativním, které slouží primárně studentovi, a hodnocením sumativním, které slouží převážně někomu jinému. Typickým příkladem sumativního hodnocení je závěrečné vysvědčení, které slouží jako informace pro rodiče nebo pro přijímací řízení na vysokou školu. Samozřejmě poskytuje informace i studentovi, ale ve fázi, kdy už s výsledky nelze nic dělat.

Sumativní hodnocení je tedy zpravidla konečné, formativní hodnocení je zpravidla průběžné. Pojem formativní hodnocení se objevil na počátku 70. let. Vznikl poněkud paradoxně v okruhu lidí, kteří se zabývali výzkumem testování znalostí žáků. Nejznámější osobností je asi B. Bloom. Ten se svými spolupracovníky došel k závěru, že pedagogické hodnocení by se nemělo zabývat pouze měřením žákova výkonu, ale mělo by žákům poskytovat zpětnou vazbu a radit jim, jak napravovat chybné učební postupy. Pojem formativní hodnocení se potom v zahraničí poměrně rychle rozšířil (více viz Starý, in Greger a Ježková 2006).

Otázka nestojí, zda ve škole provádět buď sumativní, anebo formativní hodnocení. Ve škole se student bude vždy setkávat s oběma druhy hodnocení. Důležité je uvědomit si, že pro rozvoj klíčových kompetencí potřebuje student především takové formy hodnocení, které se označují jako hodnocení formativní.

Jako hlavní argumenty pro zavádění formativního hodnocení do škol jsou uváděny tyto účinky:

- podporuje spravedlivost školy;
- zvyšuje celkovou školní úspěšnost všech žáků;
- rozvíjí klíčové kompetence, obzvláště kompetenci k učení.

Aby se formativní hodnocení mohlo účinně rozvinout, vyžaduje zaměření školní výuky na formování žáka. V projektu OECD/CERI bylo identifikováno šest oblastí výuky zaměřených na formativní hodnocení (viz obrázek).

Podporující prostředí

Vytvoření prostředí, které podporuje interakci a užívání hodnotících postupů, je základním předpokladem pro úspěšnou realizaci formativního hodnocení. Bez navození atmosféry bezpečí a důvěry ve škole nelze očekávat, že budou studenti ochotni aktivně se podílet na procesech formativního hodnocení. Nezbytné je i respektování kulturních a individuálních odlišností studentů, aby se nikdo nemusel obávat chyby či neúspěchu. Budování takového prostředí je dlouhodobá, náročná a soustavná činnost. Součástí podporujícího prostředí by mělo být, že si učitelé vytvoří dostatek prostoru na individuální a skupinové konzultace se studenty mimo přímou výuku.

Učební cíle

Stanovování učebních cílů vede k tomu, že učební proces se stává pro studenty srozumitelnějším - vědí, co se od nich očekává. Vzdělávací program je na úrovni školy rozpracován do konkrétních učebních cílů a míra splnění těchto cílů je popsána v podobě kritérií. Pedagogové explicitně stanovují učební cíle pro svůj vyučovací předmět a zapojují do procesu stanovování učebních cílů studenty.

Výukové strategie

Užívání různorodých výukových strategií za účelem uspokojení různých potřeb studentů umožňuje zaměřit se na porozumění novým pojmům, poskytování možnosti volby při studiu a povzbuzování studentů ke vzájemné pomoci při učení. Realizace některých výukových strategií vyžaduje uvolnění pevného školního rozvrhu pro plnění specifických úloh (např. v rámci projektové výuky).

Hodnotící postupy

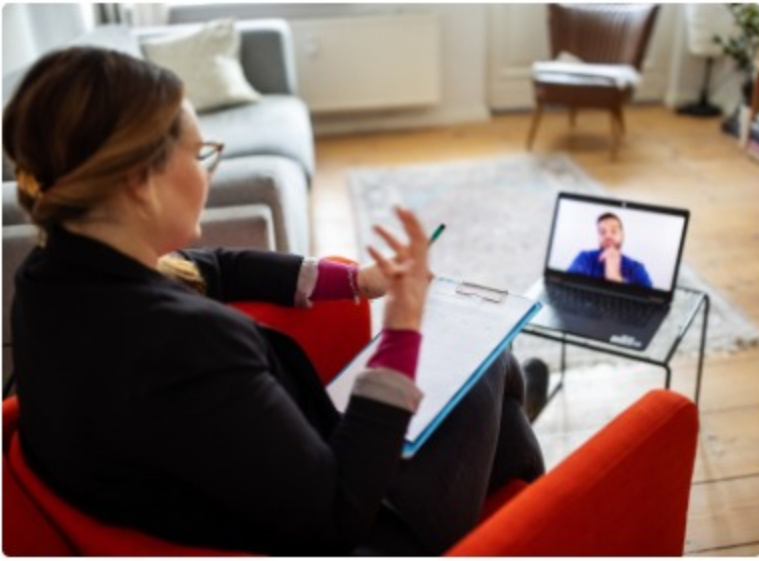
Užívání různých postupů zjišťování výsledků a procesů učení studentů obsahuje zjišťování znalostí při nástupu studenta do školy, na začátku a konci semestru nebo při otvírání a uzavírání tematického celku. Vhodnou formou mohou být tzv. pretest a posttest, které po skončení tematického celku umožní porovnání konečných výsledků s počátečním stavem znalostí studentů.

Zpětná vazba

Zpětná vazba je jádrem formativního hodnocení. Existují rozmanité ústní i písemné formy poskytování zpětné vazby žákům obsahující informace o míře naplnění stanovených kritérií. Je zde také zdůrazňován interaktivní charakter zpětné vazby, neboť často až během ní učitel identifikuje mylný myšlenkový postup a vysvětlí jej žákovi. Teprve potom může jako součást kvalitní zpětné vazby studentovi předat rady a doporučení, jak se nedopustit podobné chyby v budoucnosti. I pedagog získává v procesu formativního hodnocení zpětnou vazbu o efektivitě a vhodnosti použitých vyučovacích postupů a měl by na základě této zpětné vazby flexibilně přizpůsobovat výuku identifikovaným potřebám.

Aktivní učení

Aktivní učení studentů je současně předpokladem i výsledkem formativního hodnocení. Pedagog již dávno není monopolním zdrojem informací, tím lépe musí umět informace hledat, třdit a hodnotit. Jeho posláním je poskytovat žákům podporu a pomoc při učení. Pro takového pedagoga je legitimním cílem budování repertoáru učebních strategií studentů a rozvíjení jejich dovedností samostatně se učit.

Naším tématem je, jak využívat tento typ hodnocení v blended learningu. E-learningové předávání znalostí a dovedností a kompetencí totiž nepředstavuje pouhou změnu podmínek výuky, ale také změnu strategií vyučování i učení studentů. Na počátku bývá zpravidla nadšení, které se ale rychle vytrácí, studenti ztrácejí motivaci k učení, akademičtí pracovníci postrádají bezprostřední zpětnou vazbu z výuky od svých studentů a hledají způsoby, jak podpořit motivaci studentů, jejich proces učení a studijní výsledky.

Jednou z možností je využívat v blended learningu formativní hodnocení, tedy získávání a poskytování užitečné zpětné vazby všemi aktéry k procesu učení i jeho výsledkům. Přičemž nelze odmítat hodnocení sumativní, kterým v určité fázi učebního procesu výsledky učení sumarizujeme závěrečnými hodnotícími soudy. Formativní a sumativní hodnocení představují odlišný účel hodnocení, vzájemně se doplňují.

Z výzkumů existuje mnoho důkazů, proč by mělo být hodnocení podporující učení součástí výuky, a to i na vysoké škole. Například:

- Z výsledků analýzy Johna Hattie a Helen Timperley (2007) vyplývá, že zpětná vazba je jeden z nejsilnějších jevů ovlivňujících učení.
- Dopady formativního hodnocení na výsledky studentů popisují Dylan Wiliam a Paul Black (1998). Poskytují důkazy o tom, že pokud posílíme-li formativní hodnocení, zvýší se učební výsledky studentů. Z takové zpětné vazby podle autorů profitují všichni studenti, nejvíce však ti, kteří dosahují nejmenších výsledků. To podle nich platí od mateřských škol po univerzity.

V dalším textu se zaměříme na to, jakým způsobem formativní hodnocení a zpětnou vazbu implementovat do prostředí kurzů v Moodle.

Literatura a použité zdroje:

Assessment Reform Group (2002). Assessment for Learning: 10 principles. Pamphlet on research-based principles to guide classroom practice. [Dostupné online](#)

1. BLACK, P., & WILLIAM, D. (1998). Inside the black box: Raising standards through classroom assessment. London: King's College School of Education.
2. BLOOM, B.; HASTINGS, J. T.; MADHAUS, G. F. Handbook on Formative and Summative Evaluation on Student Learning. New York : McGraw Hill, 1971.
3. CANGELOSI, J. S. Strategie řízení třídy. Praha : Portál, 1994.
4. Didaktické aspekty distančního vzdělávání (2022). Masarykova univerzita v Brně. [Dostupné online](#)
5. HATTIE, J. A. C., & TIMPERLEY, H. (2007). „The power of feedback“. Review of Educational Research, 77(1), 81–112.
6. KALHOUS, Z.; OBST, O., Z.; OBST, O. et al. Školní didaktika. Praha : Portál, 2002.
7. NOVÁČKOVÁ, J. Přednosti a rizika různých forem hodnocení žáka. Učitelé listy, roč. 12, č. 8., 2005.
8. SLAVÍK, J. Hodnocení v současné škole. Praha : Portál, 1999.
9. STARÝ, K. Formativní hodnocení vzhledem k aktuálním otázkám kurikulární reformy. In Pedagogický výzkum: Reflexe společenských potřeb a očekávání. Sborník příspěvků z XIII. konference ČAPV. s. 279-282. Olomouc : Univerzita Palackého, 2005.
10. STARÝ, K. Formativní hodnocení ve školní výuce. In GREGER, D.; JEŽKOVÁ, V. Školní vzdělávání: zahraniční trendy a inspirace. Praha : Karolinum, 2006.
9. STARÝ, K. Formativní hodnocení vzhledem k aktuálním otázkám kurikulární reformy. In Pedagogický výzkum: Reflexe společenských potřeb a očekávání. Sborník příspěvků z XIII. konference ČAPV. s. 279-282. Olomouc : Univerzita Palackého, 2005.
10. STARÝ, K. Formativní hodnocení ve školní výuce. In GREGER, D.; JEŽKOVÁ, V. Školní vzdělávání: zahraniční trendy a inspirace. Praha : Karolinum, 2006.

Potřebujete poradit s tvorbou e-learningového kurzu? Kontaktujte [fakultní metodiky LMS](#) nebo metodičku Martu Melka Suchou. Kontaktovat ji můžete e-mailem: marta.sucha@vse.cz, telefonicky (723 269 906) nebo si s ní sjednejte schůzku přes tento [odkaz](#).

Marta Melka Suchá
zaměstnanec/staff

1 osoba toto olajkovala. komentář Uložit na později

0 komentáře

Napište komentář. Pokud chcete někoho zmínit, zadejte znak @. Publikovat